

Rijeka, god. XVII., sv. 1-2, Rijeka 2012., 96 + 127 str.

Povijesno društvo Rijeka u 2012. je godini izdalo dva sveska časopisa *Rijeka*. Urednički odbor čine Petar Strčić (glavni urednik), Amir Muzur (odgovorni urednik) i Maja Polić, a sadržaj je oba sveska podijeljen na cjeline „Rasprave i članci“, „Prikazi, osvrti, bilješke“ te „Izvještaj“. Drugi svezak sadrži i dodatnu cjelinu koja se odnosi na 70. obljetnicu tragedije u Podhumu.

Prvi svezak XVII. godišta počinje cjelinom „Rasprave i članci“ (1-73), konkretnije radom Vjekoslava Bakašuna „Otpušteni iz nacističkog koncentlogora Mauthausen i Gusen“ (1-34). U članku autor piše o sudbini aktivista i suradnika NOP-a (među kojima je bilo i četrnaestogodišnjaka) s područja Sušaka i okolnih mjesta kvarnerskoga primorja, koji su nakon privođenja i procesuiranja na talijanskom vojnom sudu otpremljeni u logor Cairo Montenegro kod Genove. Nakon kapitulacije Italije 1943. logor su preuzeli njemački vojnici, koji su zatvorenike otpremili u koncentracijski logor Mauthausen u Njemačkoj. Maloljetni zarobljenici ostali su u Mauthausenu, dok su ostali prebačeni u Gusen gdje su bili izvrgnuti teškom radu u kamenolomu. U studenome 1943. logoraši koji su bili s područja koje je Italija anektirala 1941. otpušteni su i prevezeni u Zagreb. Autoru je u pisanju članka uvelike pomoglo svjedočanstvo četvorice živućih otpuštenih zatvorenika.

Maja Verdonik u radu „Istra 19. stoljeća u romanu *Matijaš Sandorf* Julesa Vernea“ (35-45) predstavlja rezultate istraživanja o izvorima kojima se Jules Verne služio opisujući hrvatske ljude i gradove, posebno Istru i Pazin druge polovine 19. stoljeća, s naglaskom na tekstove francuskoga putopisca Charlesa Yriartea koji su mu poslužili kao izvor podataka pri opisivanju istočne obale Jadrana, gdje je smještena radnja romana *Matijaš Sandorf*. U radu autorica spominje i pazinskoga gradonačelnika Giuseppea Cecha, koji je Julesu Verneu poslao fotografije i detaljne opise Pazina i Pazinske jame. Rad je obogaćen usporednim ulomcima iz Yriarteova djela *Istra i Dalmacija*. *Putopisi* i Verneova *Matijaša Sandorfa*.

„Regija Kvarner“ (47-73) naslov je članka Branimira Paškvana u kojem pokušava na primjeru Kvarnera razjasniti glavne aspekte regije kao pojma. Tvrdi da je izostanak jedinstvenoga upravno-teritorijalnog modela u povijesti Kvarnera ključan razlog nepostojanja jedinstvene ideje o zajedničkom podrijetlu tamošnje društvene zajednice. Članak je obogaćen s osam slikovnih prikaza teritorijalnih granica Kvarnera kroz povijest (od 9. do 20. stoljeća).

U drugoj cjelini časopisa „Prikazi, osvrti, bilješke“ (77-90) treba istaknuti tekstove Maje Polić „Stipan Trogrlić, Mons. Božo Milanović, istarski svećenik (1890.-1980.). Crkveno-vjersko i javno-političko djelovanje“ (77-80), Bruna Vignjevića „Hrvati i Ilirske pokrajine (1809. – 1813.). Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti povodom dvjestote obljetnice proglašenja Ilirskih pokrajina“ (81-83), Barbare Kalanj Butković „*Knjiga Polak običaja i navade stare*, Mesopusni običaji Novog Vinodolskog – usmena pučka drama“ (83-85), Nine Spicijarić Paškvan „Rijeka u mađarskom sjećanju – Fiume magyar emlékezete (Muzej grada Rijeke, 1. prosinca 2011. – 25. veljače 2012.)“ (85-88) te „Medunarodni simpozijum »Banat – Istorija i multikulturalnost« / Simpozionul internațional »Banatul – Istorie și multiculturalitate«, Zrenjanin, R. Srbija, 30. ožujka – 1. travnja 2012.“ (88-90). Prvi svezak časopisa završava cjelinom „Izvještaj“ (91-96) u kojoj Maja Polić donosi „Izvještaj o radu Povijesnog društva Rijeka u 2011. godini“ (93-96).

Drugi svezak započinje cjelinom „70. obljetnica tragedije u Podhumu“ (1-17), u koju su uvršteni tekstovi Petra Strčića „Uvodno slovo o tragediji Podhumljana 1942. godine“ (3) i Ivana Devčića „Propovijed na Sv. misi povodom 70. obljetnice podhumskih žrtava (Podhum, 12. srpnja 2012.), Post 4,1-9; Ps 124 (Svet. čit. – muč., str. 224, Iv 11, 1-7, 17-27)“ (4-6) te govori na komemorativnom skupu (7-15) koje su održali Oleg Mandić, Branko Juretić, Branko Čargonja, Ingo Kamenar, Željko Lambaša i Sanjin Francetić.

Člankom Danijele Čepulić „Dokumentarni film kao audiovizualni povijesni izvor“ (21-45) započinje druga cjelina „Rasprave i članci“ (19-105). Rad otvara prikaz čovjekove potrebe za ostavljanjem tragova o postojanju, djelovanju, komuniciranju, načinima komunikacije i njihovom evoluiranju (od slikovnoga pisma do elektromehaničkih metoda). U središtu rada je dokumentarni film kao komunikacijsko sredstvo i audiovizualni povijesni izvor zato što su, prema autorici, dokumentarni filmovi autentični povijesni zapisi i kao takvi bi se mogli svrstati u sekundarne povijesne izvore jer sadrže interpretaciju originalnih izvora. Čepulić detaljno razrađuje problematiku dokumentarnih filmova s naglaskom na probleme objektivnosti, dokumentarnosti, snimanja ključnih povijesnih događaja te stavljanja filma u službu propagande i politike. Članak završava napomenama o važnosti zaštite i očuvanja filmske građe koje se zbog skupoće arhiviranja ne provodi kako treba.

Palma Karković Takalić i Petra Predoević u članku „Prilog za bibliografiju radova o antičkoj i kasnoantičkoj Tarsatici“ (47-61) po prvi put donose popis radova o antičkoj i kasnoantičkoj Tarsatici (dio današnje Rijeke, Stari grad). Bibliografija obuhvaća razdoblje 1844. – 2011. te je grupirana prema vrsti publikacije (knjige-monografije, prilozi u knjigama i zbornicima, radovi u serijskim publikacijama – znanstveni, stručni i pregledni radovi, znanstveno-popularni radovi, novinski članci, izvješća s arheoloških istraživanja i konzervatorski elaborati te katalozi).

U radu „Dvije njemačke isprave o posjedu Klana“ (63-78) Ivan Brlić piše o dvije isprave važne za političku i ekonomsku povijest Klane. Prva je pismo iz 1559. koje su gradačkoj komori poslali Jacob von Lamberg i Ivan Lenković. Sadrži opis velike pobjede Klanjaca i Lenkovićevih vojnika protiv Turaka u bitci podno gradine u Klani, kao i probleme koji su nastali nakon bitke (Klana i okolica bili su spaljeni i opljačkani). Druga je isprava cara Ferdinanda kojom je Klani potvrđen status plemićkoga posjeda (*Herrenschaft*) i u kojoj car hvali branitelje Klane i traži od nadležnih vlasti pomoć stradalom stanovništvu. Autor u članku u cijelosti donosi transliterirano pismo Ivana Lenkovića i Jacoba von Lamberga te tekst vladareve isprave.

Branko Kukurin u članku „Građa i literatura o povijesti školstva Primorsko-goranske županije u riječkim fondovima s posebnim osvrtom na razdoblje fašizma“ (79-94) iznosi popis građe i literature o školstvu, a koja se odnosi na razdoblje talijanske fašističke uprave nad dijelom Primorsko-goranske županije. U trima glavnim poglavljima autor predstavlja arhivsku građu u Državnom arhivu u Rijeci (talijanski fond, hrvatski fond, arhivska građa okružja Opatija), arhivsku građu u Osnovnoj školi „Milan Brozović“ Kastav te važniju literaturu pronađenu u knjižnicama Učiteljskoga i Filozofskoga fakulteta, kao i Sveučilišne knjižnice u Rijeci.

Članak Petra Strčića i Maje Polić „Prilog biobibliografiji Stanka Gilića u povodu 80. godišnjice života“ (95-105) donosi kratku biografiju i popis objavljenih djela Stanka Gilića uz napomenu kako nisu navedeni članci objavljeni u planinarskim časopisima *Naše planine*, *Planinarski list*, *Le Alpi Venete* i *Le Dolomiti Bellunesi*.

Treća cjelina „Prikazi, osvrti, bilješke“ (107-121) donosi tekstove Amira Muzura „Vjekoslav Bakašun, *Dopisi i okružnice kao slike života: preventivnomedicinske ustanove Sušaka i Rijeke u vremeplovu 1945. – 1950.*“ (109-110), Marka Medveda „Stogodišnjica Riječkih novina (1912. – 1914.). Znanstveno-

stručni skup, Rijeka, 11. 12. 2012.“ (111-112), Branka Kukurina „20. znanstveni skup *Grobnišćina: tragovi, znakovi i smjerokazi*“ (112-114), Petra Strčića „Dvadeset godina Kluba Sušačana (i 78./79. sv. njegove *Sušačke revije*)“ (114-117) te Hane Lencović „Sušačka revija, glasilo za kulturu i društvena zbivanja Hrvatskog primorja, kvarnerskih otoka i Gorskog kotara, br. 80, Rijeka, 2012.“ (117-121). I drugi svezak završava cjelinom „Izvještaj“ (123-127), u kojoj se nalazi rad Hrvoja Badurine „Ususret održavanju jubilarnog desetog županijskog natjecanja iz zavičajne povijesti *Ča je ča*“ (125-127).

Hrvoje Badurina

Časopis za povijest Zapadne Hrvatske,
sv. VI. i VII., Rijeka 2011. – 2012., 273 str.

Nakon gotovo trogodišnje stanke, Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci izdao je 2012. novi dvobroj *Časopisa za povijest Zapadne Hrvatske*. Za razliku od prethodnih svezaka, ovaj je uredio novi urednički kolegij na čelu s Giovannijem D'Alessijom, no zadržana je tradicija brojnih recenzenata koji dolaze s međunarodno priznatih znanstvenih i znanstveno-obrazovnih institucija iz Hrvatske, Slovenije, Italije, Njemačke, pa čak i Sjedinjenih Američkih Država. Uz to, nastavilo se s praksom objavljivanja tekstova ne samo na hrvatskom nego i na talijanskom i engleskom jeziku. Ovdje se radi o posebnom izdanju koje je naslovljeno „Sjevernojadranski povijesni panoptikum“ („Upper Adriatic Historical Panopticon“), što je bio i naziv međunarodnoga znanstvenog skupa koji je taj Odsjek organizirao 2010. u Rijeci i koji je bio glavni poticaj za oživljavanje časopisa. Strukturalno gledano, ovo se izdanje sastoji od tri osnovne cjeline – „Pogledi na sjevernojadranski prostor i njegovu historiografiju“ (13-96), „Nova istraživanja o sjevernom Jadranu“ (99-241) te „Prikazi i izvještaji“ (245-271), od kojih svaka broji po pet radova, dok je ukupno prisutno četrnaest autora.

Poblježe ćemo se osvrnuti na prva dva, ujedno i najzanimljivija dijela, koja otvara pregledni rad Mile Orlić „Javni diskursi, nacionalne memorije i historiografija na sjevernojadranskom prostoru“ (13-22). U tekstu se analiziraju različiti pogledi na Drugi svjetski rat i neposredno poraće u području